

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Uw brief van	Ons kenmerk	Contactpersoon	Zoetermeer
	MLB/M/2002/16.342		3 mei 2002
Onderwerp		Doorkiesnummer	
antwoord motie-Bakker			

Tijdens de begrotingsbehandeling van de uitgaven en ontvangsten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen voor het jaar 2002, op 26 november 2001, is de motie van de leden Bakker, Wagenaar, Nicolai en Atsma aangenomen (Kamerstukken II 2001/02, 28000 VIII, nr. 38), waarin de regering wordt gevraagd de totstandkoming van een fonds voor maatschappelijke documentaires en bijzondere journalistieke producties te onderzoeken en te bevorderen. Met deze brief kom ik aan de wens van de Kamer tegemoet om verslag uit te brengen van mijn bevindingen en overwegingen.

1. Omschrijving

Maatschappelijke documentaires

Allereerst lijkt het mij gepast om aan te geven wat onder 'maatschappelijke documentaires' en 'bijzondere journalistieke producties' kan worden verstaan.

Uiteraard zit aan zo'n definitie een arbitraire kant, zoals ook in het onlangs door het Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties georganiseerde tweedaagse debat over de maatschappelijke documentaire naar voren werd gebracht.¹ Het algemene gevoel was dat er niet een genre bestaat als de 'maatschappelijke documentaire'. Beter zou te spreken zijn van 'journalistieke documentaire'; de documentaire die door de research die eraan vooraf gaat, en meestal ook door de lange productietijd, kostbaar is. De werkgroep Documentaire van de publieke omroep heeft niettemin enige tijd

---

¹ Conferentie *De Maatschappelijke Documentaire* op 21 en 22 maart j.l. in de Rode Hoed, Amsterdam

geleden een omschrijving van maatschappelijke documentaires geformuleerd, die tot nu toe ook door het Stimuleringsfonds wordt gehanteerd, en wel als volgt.

MLB/M/2002/16.342

Documentaires die, gebaseerd op aantoonbaar grondige research/analyse en vanuit een omliggende visie van de maker(s), beogen een rol te spelen in het maatschappelijk debat over politieke, economische, sociale en culturele veranderingen in de Nederlandse samenleving. De wijze van financiering en productie garanderen hierbij de onafhankelijke positie van de maker(s).'

Bijzondere journalistieke producties

Zoals de Kamer bekend is, bestaat reeds sinds 1991 een Fonds voor Bijzondere Journalistieke Projecten (FBJP). Het fonds is erop gericht om financiële steun te verlenen aan non-fictie projecten van bijzondere kwaliteit op het terrein van journalistiek en letteren. Het is bedoeld voor projecten die zodanig tijdrovend van aard zijn en/ of zodanige inspanningen vergen dat zij naar verwachting zonder deze financiële steun niet tot stand zouden komen. De gesubsidieerde projecten moeten resulteren in een boek en/ of artikel(enserie) in een krant, weekblad of tijdschrift. Evenals het Stimuleringsfonds hanteert dit fonds dus een kwaliteitsmaatstaf.

2. Extra impuls voor (maatschappelijke) documentaires

De financieringsproblemen voor maatschappelijke documentaires hebben al geruime tijd mijn aandacht. De Raad voor Cultuur heeft, in zijn advies in het kader van de concessieverlening aan de publieke omroep, de zogenoemde kwetsbaarheid van deze programmacategorie benadrukt. Daarnaast ben ik door verschillende documentairemakers hierop geattendeerd. In het bijzonder vragen zij aandacht voor de financieringsproblemen in de *ontwikkelingskosten* van maatschappelijke documentaires.

Ik wil erop wijzen dat ik langs twee wegen een verhoging van gelden voor (maatschappelijke) documentaires heb ingezet. Van de verhoging van het budget van het Stimuleringsfonds met € 3,6 miljoen in het kader van de Cultuurnota 2001-2004 is € 0,81 miljoen bestemd voor steun aan documentaires. Het Fonds heeft aangegeven deze extra gelden vooral te gebruiken voor steun aan de productie van documentaires die een maatschappelijk thema behandelen. Dit extra bedrag, bovenop de reeds voor documentaires beschikbare middelen van € 3,2 miljoen, is in principe gedurende de hele Cultuurnota-periode beschikbaar. Verder heb ik bij de concessieverlening aan de publieke omroep de wenselijkheid benadrukt van extra inspanningen op het gebied van documentaire. De NOS heeft in haar Meerjarenbegroting 2002-2006 specifiek voor het genre maatschappelijke documentaires een extra bedrag van € 0,91 miljoen uit het Fonds Omroep Reserve (FOR) beschikbaar gesteld. Dit

extra budget is in het bijzonder bestemd voor documentaires die niet in aanmerking komen voor een bijdrage uit het Stimuleringsfonds. De NOS heeft mij verzekerd dat zij ernaar streeft om dit bedrag in gehele de periode 2002-2006 op peil te houden. Daarnaast handhaaft de NOS speciaal voor documentaires gereserveerde tijdslots in de genre-schema's, waardoor op bijna alle dagen van de week en in de weekends documentaires te zien zijn.

Het op jaarbasis beschikbare budget voor documentaires is in 2001 dus aanzienlijk verhoogd met een totaalbedrag van € 1,72 miljoen. Bij elkaar is dit een forse impuls van het budget waar maatschappelijke documentaires zeker van meeprofitieren, zoals blijkt uit de gegevens in paragraaf 3. Het extra budget is bestemd voor een verhoogde financiële investering in maatschappelijke documentaires, waardoor in de hoge kosten van deze producties tegemoet kan worden gekomen. Het gaat dus niet om een kwantitatieve, maar om een kwalitatieve impuls.

MLB/M/2002/16.342

Voorts heb ik in september 2001 toegezegd dat ik het budget van het Nederlands Fonds voor de Film met € 0,68 miljoen verhoog, waarvan een deel bestemd is voor de verhoging van het realiseringbudget documentaire voor 2002. Hoewel deze maatregel pas in werking treedt in 2002, valt te verwachten dat ook dit voor maatschappelijke documentaires nieuwe financieringsmogelijkheden biedt. Bovendien heeft het NFF zelf haar budget voor documentaire in 2001 verruimd naar € 1,72 miljoen op jaarbasis.

3. Bijdrage van de verschillende fondsen aan maatschappelijke documentaires

Als reactie op de motie lijkt het mij alleszins gerechtvaardigd om te bekijken wat de effecten zijn van deze impuls. Hierbij wil ik de kanttekening plaatsen dat het extra budget bij het Stimuleringsfonds en de NOS pas iets langer dan een jaar beschikbaar is, waardoor het te vroeg is om definitieve conclusies te trekken.

Het Stimuleringsfonds gaf in december 2000 al blijk van een verhoogde aandacht voor documentaire, door de extra middelen die eind 2000 vrijkwamen en de extra dotatie van het ministerie mede in te zetten voor een aanzienlijk aantal documentaires.

Aan documentaires die het Fonds als 'maatschappelijk' kwalificeert werd in 2000 een bedrag van € 0,96 miljoen toegekend. In 2001 werd - met de extra beschikbare middelen uit de Cultuurnota - deze toename in besteding aan documentaires verder voortgezet.

Onder de 40 documentaires waaraan het Fonds in 2001 een bijdrage verleende, waren 10 maatschappelijke documentaires, die samen € 1,25 miljoen aan subsidie kregen. Dit is 27% van het totaal in 2001 bestede bedrag aan documentaires. In 2000 was dit aandeel 17%. Uit de gegevens van het Fonds blijkt dat er binnen de categorie documentaire een verschuiving optreedt, ten gunste van maatschappelijke documentaires.

Daarnaast is in 2001 voor de ontwikkeling van documentaires € 0,35 miljoen

besteed, ruim

€ 0,10 miljoen meer dan in 2000. Deze stijging is mede aan de ontwikkeling van maatschappelijke documentaires ten goede gekomen.

De NOS heeft in het televisieseizoen 2001-2002 vanuit het Fonds Omroep Reserve een extra financiële bijdrage toegekend aan 20 maatschappelijke documentaires, voor een totaalbedrag van bijna € 0,83 miljoen. Omdat het seizoen nog loopt, kan nog geen definitief beeld worden gegeven. In september publiceert de NOS het financieel jaarverslag 2001, waaruit - naar verwachting - deze verhoogde besteding zal blijken.

Naast deze extra bijdrage uit het Fonds Omroep Reserve dragen de zendgemachtigden zelf bij aan de financiering van een aanzienlijk aantal documentaires. Uit de gegevens van de NOS over 2001 blijkt dat in totaal 1268 documentaires zijn vertoond, waaronder 684 nieuwe producties en 584 herhalingen. Hiervan kon 46% - of 334 documentaires - worden gekwalificeerd als maatschappelijke documentaire. In 2001 zijn 174 documentaires van onafhankelijke Nederlandse producenten door de omroepen medegefinancierd.

De NOS heeft toegezegd de extra inspanning op het gebied van documentaire, en in het bijzonder ook de extra bijdrage uit het FOR aan maatschappelijke documentaire, in de komende jaren voort te zetten. De NOS heeft mij gemeld dat de omroepen, vertegenwoordigd in de werkgroep Documentaire, tevreden zijn over de slots voor documentaire in de huidige programmeringsschema's. Deze slots zullen dan ook worden gehandhaafd in het volgend seizoen.

MLB/M/2002/16.342

Het Nederlands Fonds voor de Film droeg in 2001 bij aan 41 documentairefilms (ontwikkeling, realisering en afwerking) ten opzichte van 35 documentaires in 2000, een stijging van 17%. De totale bijdrage aan documentaires voor 2002 zal verder stijgen van € 1,5 miljoen naar € 2,1 miljoen. Hoewel het NFF geen onderscheid maakt tussen maatschappelijke en creatieve documentaires, kan aangenomen worden dat ook documentaires met een maatschappelijk thema van deze impuls hebben geprofiteerd.

Naast het Stimuleringsfonds, de publieke omroepen en het NFF bestaan er nog andere financieringsmogelijkheden voor (maatschappelijke) documentaires, waaronder het Co-productiefonds Binnenlandse Omroep (CoBO-fonds). Een samenwerkingsverband tussen een onafhankelijke producent en een omroep kan in aanmerking komen voor een bijdrage uit het CoBO-fonds. Het fonds heeft in het bijzonder als doelstelling het co-financieren van duurdere speelfilms of documentaires.

Net als het NFF maakt het CoBO-fonds geen onderscheid tussen maatschappelijke en creatieve/ kunstzinnige documentaires. In 2001 hebben 42 documentaires een bijdrage gekregen uit het CoBO-fonds, waaronder documentaires met een maatschappelijk thema.

Voorts bleek uit het tweedaagse debat van het Stimuleringsfonds opnieuw, dat verschillende particuliere fondsen geld ter beschikking willen stellen voor maatschappelijke documentaires. Genoemd werden onder meer de Novib, Hivos en het VSB-fonds.

4. Overwegingen en conclusies

Uit de bovenstaande gegevens komt naar mijn oordeel naar voren dat er veel gebeurt op het gebied van de documentaire, en in het bijzonder ook van de maatschappelijke documentaire. Zowel het Stimuleringsfonds als de NOS hebben het extra budget ingezet voor een verhoging van de bijdrage aan maatschappelijke documentaires. Het NFF heeft extra subsidie ontvangen onder meer ter stimulering van de productie van documentairefilms.

Mijn voorlopige conclusie is dat de stimulering van documentaires die ik in 2000 voor ogen had, toen het beschikbare budget op verschillende fronten is uitgebreid, ook daadwerkelijk plaatsvindt. Ook de maatschappelijke documentaire profiteert hiervan.

Het lijkt mij daarom niet opportuun om in dit stadium een nieuw, afzonderlijk instrument voor de financiering van maatschappelijke documentaires in het leven te roepen.

Tijdens het tweedaagse debat van het Stimuleringsfonds werd bovendien een meer principiële bezwaar tegen een apart fonds voor maatschappelijke documentaires naar voren gebracht. Een van overheidswege apart opgezet fonds voor maatschappelijke documentaires zou in haar toekenningsbeleid in de eerste plaats een oordeel moeten vellen over welke informatie maatschappelijk relevant is en welke niet. Dat is, zo werd gesteld, moeilijk te verenigen met de in onze democratie geldende regels over de afstand die de overheid dient te bewaren ten aanzien van de inhoud van informatie. Weliswaar zouden oordelen worden gegeven door een fonds, maar dit dient verantwoording af te leggen over de criteria waarop de gelden zijn verdeeld.

Voorts leidt een apart fonds tot verdere versnippering van de financieringsmogelijkheden en extra overheadkosten, die niet onderschat moeten worden.

Een uitbreiding van de werkingssfeer van bestaande fondsen lijkt mij, afgezien van het genoemde principiële bezwaar, ook meer nadelen dan voordelen bieden. Zo is het van wezenlijk belang voor het functioneren van het Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties dat het

MLB/M/2002/16.342

werkt met het criterium van hoogwaardige artistieke kwaliteit. Tijdens de afgelopen conferentie werd dit uitgangspunt niet betwist. Uitbreiding van de werkingssfeer van het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten stuit op het bezwaar dat het fonds in de eerste plaats bestemd is voor de schrijvende pers, en snel uitgeput zou zijn als hier ook audiovisuele documentaires uit gefinancierd zouden worden. De

productiekosten van audiovisuele producties staan in geen verhouding tot de veel bescheidener kosten van boeken en kranten- of tijdschriftartikelen. Het laatstgenoemde genre zou gemakkelijk ondergesneeuwd raken als het fonds voor documentaires opengesteld zou worden. Bovendien gaat het om verschillende mediatypen, hetgeen de beoordeling binnen één fonds niet logisch maakt.

In plaats van een nieuw financieringsinstrument op te richten, pleit ik ervoor - ook vanuit het oogpunt van de gewenste versterking van de audiovisuele infrastructuur - de bestaande financieringsmogelijkheden beter op elkaar af te stemmen.

Het Stimuleringsfonds heeft eerder gesignaleerd dat soms in de eerste ontwikkelingsfase van een journalistiek project nog niet duidelijk is of een project zal leiden tot een documentaire in geschreven of audiovisuele vorm, of beide. Het Stimuleringsfonds zal nagaan of het zinvol is om juist in deze kostbare ontwikkelingsfase in overleg met het Fonds Bijzondere Journalistieke

Projecten gezamenlijk financiële steun te verlenen - ook al is in deze beginfase nog niet duidelijk in welke vorm deze documentaire zal worden geproduceerd.

Het zou de moeite waard zijn te proberen de eerdergenoemde particuliere fondsen op één lijn te krijgen. De werkgroep Documentaire van de publieke omroep, het NOS-bestuur en het Stimuleringsfonds hebben op dit punt een initiatief genomen dat moet uitmonden in een plan van aanpak.

Ik pleit ervoor dat de stimuleringsmaatregelen voor maatschappelijke documentaires, die in 2001 zijn ingezet, worden meegenomen in de algemene evaluatie van de stimuleringsmaatregelen in de AV-sector, die naar verwachting eind 2003 uitgevoerd zal worden. Op basis hiervan kan dan een besluit genomen worden over het stimuleringsbeleid vanaf 2004.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

dr. F. van der Ploeg